

Št. 11.

V Celovcu 1. novembra 1864.

X. zv.

Iskrice domorodne.

I.

Kedar zorja čez planine
Se prijazno prismebljá,
Rajskokrasno nje obličje
Z radostjo me zmir navdá.

Z zlatim pasom dom ovija,
Poljubljuje ga sladkó,
Zlate nade v persi vlija:
Čas mileji prišel bo. —

Čez doline se razgrinja,
Venča glave naših gor,
Sladkomilo me spominja:
Tudi Slavi sije zor.

Zorja! mlado tvoje lice
Naj se ne stemní nikdar,
Vedno sijaj čez gorice,
Nam oznanjaj dneva žar!

II.

Zlate zvezdice smehljajo
Milo se na tiha tla,
Usta moja k njim pihljajo
Čute vročega serca:

Dol stopite, sviti jasni,
Kar najlepše vas blišči,
V venček vas ovijem krasni,
Da se rajsko razsvitlí.

Slednjo noč med vami plava,
Svitli plami moj, pogled,
Sjajnost vašo občudava
Rad bi hotel vas imet'.

Venček čem na glavo djati
Moji dragi ljubici,
Hočem Slavi ga podati,
Njej najlepši deklici.

III.

Eno devo le bom ljubil,
Eni vedno zvest ostal,
Druge nikdar ne bom snubil,
Drugi nikdar serca dal.

Čistost bela jo odeva,
In zvestoba jej je pas,
Blago serčice ogreva
Jej ljubezni rajski kras.

Je najzaljša cele zemlje,
Tako mila, ljuba vsa,
Da jo zlati zor objemlje
In nebó se jej smehljá,

Biti serce njej ne jenja,
Večen hranim jej spomin:
Ljub'ca moja je Sloven'ja,
Ino jaz slovenski sin.

IV.

Ni še vstala rujna zarja,
Mene miče na goro,
Serčice upljivo vdarja,
Krog ozira se oko.

Ah, al dom še tema krije,
Megla narod moj mori:
Solza mi oči zalije,
Serce v tugo se vtopí.

Krasna cvetka nježno klije
Še iz groba žalih tmin,
Žar milotni iz nje sije,
Lajša tugo teh krajin.

Njim, ki Slavo so ljubili,
Slava tjekaj jo vsadi
Da na zeleni gomili
Vedno milo jim cvetí.

Zvezda milo je migljala
In vodila narod moj,
Lepše ona je sijala,
Ko vseh drugih svitli broj.

Ah, al zdaj za goro vtone,
Skrije se za tužni gaj;
Prašam svitle milijone:
Ali verne se kedaj?

Moj'ga serca kervco sejte
Po planinah zelenih,
Sejte jo po naših gričkih
In dolinah miljenih.

Pomlad mila bo rodila
Z moje kervce rožice,
Bo prijazno mi gojila
Svoje nježne hčericice.

Beži tema, megla zgini,
Da zazrem premili dom,
Da po dragi domovini
Sine slavske vidil bom.

Njim z višine bom sporočil:
Bratje, teme se gubé!
Kmalo se bo dan napočil,
Kmalo vstalo solnčice!

V.

Z rablim spevom sladko pravi,
Kak je domu zmir udan,
Kak je zmir udan bil Slavi
On, ki tam je zakopan.

Sprejmi, Slava, vsa čutila
Sile vse na Tvoj oltar,
Za-me nočem rožice, mila,
Tebe naj cvetó vsikdar!

VI.

Pa molčijo zvezde jasne,
Za odgovor ne vedó,
Bledo iz visine krasne
Zre njih žalostno okó.

Pridi, zvezda mila, pridi,
Sladko se na nas ozri,
Če Sloven'ja tebe vidi,
Se nevesta veselí.

VII.

Dečki in devojke zale
Bodo rož'ce zbirali,
Bodo v krilo je spravljali
In na serce devali.

Njim bo serčice ogrela
Serca moj'ga vroča kri,
Za domovje je bo vnela
In za narod miljeni.

R. V.

Dragotin.

(Spisala Luíza Pesjak-ova.)

Te ljubim, ko solnce žarivno bliščí,
 Te ljubim, ko luna na nebu sveti;
 Te ljubim, ko rože premilo cvetó,
 Te ljubim, ko cvetja ne vidi okó;
 Te ljubim, ko sreča mi greje srce,
 Te ljubim, ko britke prelivam solzé;
 Te ljubim, te pojem, povsod te častim,
 Dežela mi materna! — za-te gorim. —

Kako lep je spomladanjski svet ob zoru, kedar jutranja zarja vse obseva z roznato svojo svitlobo, kedar se krilati glasnik ranega dneva, veseli škrjanček vzdiga pod visoke oblake in gozdne ptičice budi z žvergolečim svojim petjem, kedar vse, do najmanjšega atoma, začne gibati se in oznanjati radost svojega bitja. Vijolice dihlyajo sladko vonjavo, rože žaré in s tisoč in tisoč cveticami si veze mlada zemlja nevestino svojo obleko; v vsaki cvetici miglja žlahni kamen, v katerem se lomijo solčni žarki, in lepó se podajjo rosne te solzice slikam veselja, goršaje jih, kakor se lepša sladka sreča in slavi s solzami britke otožnosti. Pisani metulji frfolé od cveta do cveta, poljubovaje sreberne bisere iz lepo dišečih čašic, marljive bučele unašajo Florinim otrokom najslajši poživek in zamolkli hrošči brenčijo okoli njih v enoglasnem svojem šumenji. Povsod kraljuje veselje in marljivost in vendar je vse pokojno in mirno, kakor da bi Gospod stvarstva sam zdaj in zdaj nevidno prišel in kakor da bi lahke meglice kadila pred njim trosile, cvetice mu venčale pota, ptičice mu himne pele in da bi klasje in gozdi njemu upogibali se.

Bilo je tako čudopolno jutro majnika leta 18—, ko je mlad deček s torbico na herbtu zapustil svoj dom in se podal v ptujino. Bil je ta deček živa podoba cvetečega letnega časa; al vendar je zdihovaje in hrepené stegoval roke proti revni hišici, rekoč: „Kedaj, kedaj bom zopet zagledal svojo domovino, kedaj bom zopet objemal predrago svojo mamico?!“ — Sirota je bil, pred enim mescem so mu bili pokopali skrbnega očeta, v kterega je obračal oči kakor v božjo previdnost; mati in otrok sta ostala popolnoma zapuščena. Ko pomoč z nebes jima je došlo pismo strica iz Tirolskega — premožnega skrinjarja —, v katerem jima je izrekel svojo voljo, da hoče k sebi vzeti mladega bratrančka in ga naučiti svojega roko-delstva. Mati je občutila hvalo in veselje, ako ravno ji je misel, ločiti se od svojega ljubljenca, skoraj raztrgala srce. Al prava

ljubezen — in zlasti materna — ne pozna sebičnosti, ona sama sebe ne porajta, in rada izročuje svoje življenje na srečo drazemu otroku.

Mogoče mi ni na tanko popisati ginljivega slovesa, in kdo bi znal razložiti čutila, ki se polastijo človeka, kedar mōra to, kar je bilo ena duša, eno sreč—zapustiti se, in kjer le vera in zaup v Bogá srce obupanja varujeta. Nema in jokaje sta se mati in sin oklenila, in ko je materna roka zadnjikrat blagoslové počivala nad lepimi belkastimi lasci ljubega sinčka, ko se je zadnjikrat materno okó vglobilo z neizmerno ljubeznijo v njegovo okó, takrat se jima je zdelo, da morata umreti velike žalosti. Slednjič se je sin vendar le ohrabil in solznih očí se je po sili materi nasmehljaj, kakor da bi ji hotel olajšati slovo. Mati pade na kolena in goreče molitve pošilja do matere Božje, do matere, ktera se je tudi móгла ločiti od svojega Sina, in nebeška devica se je usmilila uboge matere; kajti kmali se ji je srce umirilo in zginili skoraj so njeni križi in njene težave v primeri s križi in težavami svete porodnice; rajska misel jo je tolažila, da nje sin gre svoji sreči v naročje med tem, ko je nebeškega Sina pričakovalo le največe trpljenje in prebritka smrt.

O neprecenljivi vek svete vere, ti nam lajšaš žalost in nesreče tega življenja, in gorjé njemu, ki te je zgubil, pa te najti več ne more! —

Oče našega Dragotina je bil kovač v Železnikih in mati, od nekdanj slabotnega zdravja, preskrbovala je revno hiševanje in zraven si s prejo služila marsiktero petico, ker žene rudarskih lastnikov so pridno Jerico rade z delom zalagale. In srečna je bila pri kolovratu, kedar ji je sinček sedel na podnožnici, kedar je glavico naslanjal na njeni kolena, pogledovaje jo z uprtimi očmi in zvesto poslušaje marnje in pravljice, katerih mu je pripovedovala brez števila. Tudi veselje otročje je bilo neomejeno in že celo, kedar ga je mati zvečer v plavž peljala, kako se je stiskal k mami in kako je bila očarana vzbudljiva njegova domišljija po podobah, ktere je ondi gledal! Zdelo se mu je, da marnje postajajo resnica, kedar so oče z dolgo ranto odpirali plavžu ustije, in kedar se je raztopljeno železo cedilo iz nje kot ognjen vir, kedar so črni možjé s kljukami žlindro posnemali iznad železa, ktero se je naglo trdilo, kedar so molčeči ti ciklopi nosili čisti grodelj na veliko naklo, kjer ga je pravilni vdar tehtnega kladva urno razbijal na kratke kosé. K vsemu temu misli si še temoto velicega poslopja, pršenje in sukanje žarečih isker, vršanje votlega mehú, šumenje peneče se vode in hrumoviti tek urnih koles, to je bilo zadosti, da se je Dragotinu gróze in veselja treslo mlado srce. Ko se je bil vseh teh čudežev nagledal, poskrbela mu je mati vselej tudi telesnega

krepčala ter spekla mu slastnih podzemljic v žarjavici, in vesel in srečen je bil, da mu ni bilo enacega! —

Čas je pretekkel; Dragotin je dopolnil 12. leto. Vsi so pridnega dečeka spoštovali, kajti bil je lepega vedenja, v učilnici eden izmed prvih in dobro poučen v keršanskem nauku. Dosegel je ravno starost, da bi začel kovaškega učiti se, ko nesreča zadene pravično družino, nagla smrt ji je vzela najboljšega zakonskega tovarša in najskrbljivšega očeta. Nastopili so zdaj temni, težki dnevi; solnce več sijalo ni, nebeški svod se je pregrnil z žalovavnim ovojem, zvezdice so obledele, rože usahnile, ptiči le pogrebno petje šumljali, tožili so zraki in cela zemlja bila je globoka raka. Al vendar je cvetelo življenje ko popred, in le v srcih zapuščenih bila je strašna nepredrljiva noč. En žarek le je razsvetljeval temoto njune žalosti, bila je vzajemna ljubezen; zmiraj tesnejše ji je vezala, drugi je drugemu prigovarjal milo, sveto tolažbo in vsak je pozabil lastnega trpljenja vzdigovaje in pokojé potrto srcé. Ko se je prva goreča bolečina umaknila tihi otožnosti, prišel je stric in kmali je napočil Dragotinu dan žalostnega slovesa in odhoda.

Spremimo zdaj mladega dečka na hoji v novo domovino. Zapustivši materno bajtico, šel je s stricem na pokopališče, poslovit se še od predragega očeta v temnem grobu. Da ji je tudi mati le-sem spremljala, tega mi pač ni treba omenjati.

Ganljivi pogled prostega pokopališča na kmetih! Tukaj nič ni viditi marmora in zlatine, nič ošabno zidanih znamenj, ki še po smrti bogastvo ločijo od revščine; tukaj je vse enako. Večni Bog sam odeva griček za gričem z zeleno trato, majhen lesén križček zaznamuje mrliču imé; staro vrbovje razprostira svoje veje nad krajem dolzega počitka in spomladanske sapice skoz nje vrše pesem prihodnjega vstajenja; roka čiste ljubezni sadi na gomile revne cvetice, lepo rasteče, ker jih solze obilno rosijo. O mir vam siromaki, ki ste s svojim potom mesta bogatili, ki ste se s čisto vestjo k dolzemu spanju le-sem vlegli, saj vsak vaših dni bil je dan delavnosti in dobrote za bližnjega; počivajte mirno, dokler ne vstanete v novo življenje, okinčani z večnimi vencí. Mir in blagor prahu ubozega reveža! — Take misli so vshajale v duši vrlega strica med tem, ko sta mati in sin klečé vroče molitve in hvaležni blagoslov za rajnega očeta opravljala. Po molitvi si Dragotin na očetovi gomili utrga bagrenih klinčkov, mičnih potočnic in snegobelih šmarnic ter si jih poveže v nježni šopek. Imel je v njem prelepe barve mile svoje domovine in podobe najzlahtnejših čutil: ljubezni, stanovitosti in čistosti; pač trilstja lepšega ni! Srečna dežela, katero take barve oklepajo, in toliko bolj srečna si Kranja ti, ker vrli tvoji sini njih prelepi pomen tudi v sreč zvesto nosijo. —

Iz pokopališča stopivši pelje jih pot skoz vas in milo se je Dragotinu delalo, ogledovaje otožne bajtice, ali kmali so dospeli do

poslednje, kjer se je bilo treba ločiti sinu od predrage svoje matere, svakinji od svojega svaka. Po milem tem slovesu se vsedeta na voz, brzi konjiči krenejo okoli vogla in kmali se je skrila revni, obgorjeni kraj njunim pogledom; le jutranji zvonovi so jima z bronastim glasom brenčali doneče slovo. Pot jih je peljala skoz Česnico, Studeno in Selce do Loke, zmiraj Sori na bregu, in malo po malo se je razširjala dolina, razširjalo obnebje, al zmiraj bolj tesno je bilo pri srcu mlademu popotniku. Molčé je sedel zraven strica, poljubovaje sem ter tje gomiline cvetice in ves zamišljen v materno besedo — ktera mu je bila od nekdanj zapoved — da je za njuno srečo potrebno ločiti se. Stric je vedel ceniti žalost milosrčnega dečka in z mehкими besedami je večasi skušal bolečine utolažiti mu.

Od Loke sta se peljala po gorenjskih krajih na Goratansko, in od tod po puštriški dolini do mestica N . . . , kamor sta bila namenjena. Le težko se je navadil Dragotin novega kraja in njegove okolice, neznanih ljudi, novih šeg in navad, pred vsem pa ga je bolelo, da ni slišal več sladkih glasov maternega jezika; stric je bil edini, ki ga je umel, al malokdaj ga je govoril, ker ležeče mu je bilo, da se deček kmali nemškega nauči. Pripravno se je lotil Dragotin v delavnici, in delo mu je šlo urno od rok, kajti misel s svojo marljivostjo dragi materi na pomoč biti, mu je dajala srčnost in krepost.

Ob nedeljah bilo je edino njegovo veselje sprehajati se in večidel ga je vlekle na gore. Kako dobro mu je dela velikanska samota, prosto so pihljali čisti zraki, in prosto je dihala tudi on pod milim Bogom, počivaje v visoki travi in sanjaje od mile domovine, od ljubih tovaršev, od lepe, zlate mamice, in ko otožna senca svitlih sanj, se mu je prikazovala gomila in v njej dragi oče in vsa radost otročjih let. — Kedar se je zbudil iz svojih spominov, prikazalo se je njegovim očém zdaj to, zdaj to, kar ga je zmotilo in razveselilo. Kajti lepo je na gorah kakor nikjer drugej. Zdaj jim solnce prekrasno obseva sive vrhove, bliže se zdijo nebesa, revna zemlja z vsemi človeškimi težavami jim ponižno v znožji leži; zdaj orel z močnimi perotmi fofota krog njenih vrhuncév, kralj ptičev si voli kraljevsko prebivališče. Tukaj divje in prosto bobni siloviti hudournik v brezno, ne zmenivši se za zaderžke, ki se mu stavijo; skoz temno černe borovine in temnega smrečja hiti v dolino, al ondi je žlebov in jezov dovelj, ki ga ukrotijo in zajamejo tako, da ni več spoznati sinú divje svobode v mirni vodici, ki se udaja človeški volji in človeški koristi. Tam se goveda in ovce pasejo na cveteči trati in žvenkljanje malih zvončkov moti vsestransko tihoto. In kako zamakljiv je pogled na daljne planine in lednike, ktere je Božja roka kot velike oltarje postavila za tempelj naravi. Zeleni plašč, ki obdaja snežnikom noge, je obrobljen na vrhu z večnim snegom in na milijarde dijamantov ga kinča v

solnčni svitlobi. Neizrekljivo lepa je ta podoba zvečer, ko jame senca legati nad dolino, ko zadnji žarki zlatijo granitne gače, ki škarlatno, rožasto in vijolično žaré in ko jih naposled luna preobliva s srebrnimi potoki.

Vse to se je vtiskalo globoko v občutljivo srce in težko je bilo Dragotinu vrniti se k vsakdanjemu življenju in delu.

Leto za letom mine — Dragotin zraste zal mladenec; — al ljubezen do matere in goreča želja do slovenske domovine ste ga jele staviti v dobo mladenstva. Velikrat je v misel vzel, da bi mater rad obiskal, al stric ni hotel nič slišati od ločitve, bratranec se mu je priljubil in pogrešati ga ni več mogel. Molče in potrpežljivo je Dragotin prenašal svojo bolečino in vsaki mesec je poslal materi svoj zaslužek in pismice, v katerem je vsaka beseda dihala duhá njegove močne in žive ljubezni. Velik praznik je bil za mater, kedar je prejela ta znamenja otročje ljubezni; stari šolski učenik ji je pismice vselej na glas bral, in tolikokrat prebral, da se ji je vsaka črka vtisnila ne le v srce, ampak tudi v spomin, živela je mati ob sinovih obljubah, ki so bile sladke sanje njenih noči in edina radost dolzega dneva; v nje so se vtapljale v neizmerni ljubezni vse njene misli, vsi čuti, sin ji je bil edino veselje, edini ponos, — ves svet; vdala se je bila v ločitev s predčutom, da ga bo gotovo še vidila pred smrtjo, kajti ljubezen jo je vezala s pretrdnimi vezmi na zemljo, da bi se ji bilo mogoče zdelo zapustiti ta svet, predno še enkrat objame najzvestejšega sina.

In zopet je preteklo leto; — osmo je bilo —, kar je Dragotin bival v ptuji deželi. Tožilo se mu je vedno po materi in po domovini in čedalje bolj se je povekševalo to čutilo; zastoj si je prizadeval zatreti ga, polastila se ga je dušna bolezen, — za katero ga ni zdravila družega kot domač zrak, domače solnce in domača ljubezen. Kako je bil zapuščen v ptujini, če je ravno živel v lepem kraju, kjer so mu vsi dobro hoteli in kjer mu ni ničesa manjkalo, če prav ga je ljubil stric kot lastnega sina, če je ravno nebó nad njim se obokovalo lepo in modro kot doma, če tudi so cvetice tukaj prekrasno cvetele, al vendar vse je bilo prazno, golo in mrtvo, in le v domovino ga je vleklo z nepremagljivo silo. Domovino je objasnjevala sveta glorijska zlatih mladih dni, domovina mu je bila dala prvo in največjo srečo, v domovini ga je blagoslavljal dragi oče, v domovini ga je smehljaje poljubovala ljuba mati, jokaje in igraje se z majhnim dečkom, v domovini so mu še zdaj sijale mile zvezde njenih oči, v domovini ga je še zdaj klical ljubi njen glas, v domovini se govori sladki materni jezik, skladni, melodični jezik, kateri se mu je lepši zdel od angelskega soglasja. Po domovini je hrepenel kot slepi po svetlobi, kot bolnik po zdravju, kot roža po solncu, kot srce po ljubezni, kot verna duša po nebesih.

Stric se je prepričal, da bi bilo neusmiljeno dalje pridrževati Dragotina in s solznimi očmi mu je roko podal k slovesu, rekoč: „Pojdi Dragotin tje, kamor te vlečejo tvoje želje, tje, kjer te čaka sladki materni objem, pozdravi mi ljube prijatle, moli na očetovi gomili, al kedar ti bo mogoče vse to zapustiti na novo, povrni se nazaj, z odprtima rokama te bodem sprejel, in po moji smrti ti bom izporočil vse, kar premorem; prisrčna moja voščila te bodo vedno spremljala.“

Jesen je kraljevala po hribih in dolinah, gozdi so se bili porudečili in porumenili, in bagrino listje je pokrivalo utrujeno zemljo; le vrba je še zelenela in bliščala se v spomladanji obleki. Solnce je jasnilo večerne gore in v vzhodu je že zasijal svetli srp sreberne lune, nebo je bilo jasno in prezorno kot nikdar poleti, pliska je zapela razhodnjo pesem cvetečemu letnemu času in podleski so rasli po rumenkastih travnikih. Samoten popotnik počasi koraka po jesenski pokrajini; ko stopi na sveto zemljo drage mu domovine, pouri stopinje ter se bliža željno pričakovanemu kraju — domači vasi. Z vsake vejice mu je zopet zakimala radost preteklih dni, iz vsacega kamna so mu zacveteli sladki spomini in vsaka sapica ga je tisočkrat pozdravljala. Vriskalo mu je srce, ko je zagledal znane drevesa, zvonik in revne hišice v Železnikih; bilo je kakor, da bi vse te nežive stvari življenje imele ter ga sprejemale z živim veseljem. Blizo prvih hiš sreča stare prijatle, poda jim roke, al nobeden ne pozna malega Dragotina v mladenču in čudili so se neznanču; hitro je šel naprej, muditi se ni hotel, ker vsak trenutek je kasnil materni objem. Zdaj je šel mimo plavža; bučeči bron je zadonel staro nepozabljivo vižo, in otročje marnje in njeni ciklopi stopijo mu v spomin, al brez zadržka je hitel čez mostiček in stal je pred durmi preljube hišice. Sree mu širi persi, sape mu zmanjka in jok mu komej pripusti zdihniti besede: „Mati, al ne čutiš, da ti je blizo tvoj sin?“ — Tiho je vse bilo, po veži je šel in odprl izbo. Zdelo se mu je, da v cerkev stopi in vpognil je skoraj kolena, zagledavši mali, mirni kraj, v katerem je prebivala njegova ljubezen. Vse je še bilo kot popred, prosto tesarsko orodje, velika zelena peč s klopjo, podoba svetega križa v voglu, lonci z rožmarinom, z rutico in z muškatovim cvetjem na malem okencu, in pri oknu je sedela mati, lepa in bleda kot popred, in ko nekdanje nježni roki tanko nit sukali, kolovrat pa je brenčal z navadnim glasom. V izbo stopivši Dragotin s trepečim glasom reče: „Hvaljen bodi večni Bog!“ — in materno srce na glasu spozna spreljubo svoje dete, zavpije „moj sin“ in prevelikega veselja nepremakljiva ostane. Sin pa se ji približa, poklekne na staro podnožnico — in srce bije na srce, bolečine potihnejo, nebesa se odpró — — —

Ljubezen, cvetica Božja, žar nebeški, rajska luč! Blagor sreču, kateremu siješ, blagor duši, kateri ti sladiš življenje; ti ljubezen sveta, navdajaš srce z najlepšimi čutili, v tebi smo Bogu podobni in le po tebi vredni, da nas je vstvarila večna ljubezen!

Mesec pozneje stric prejme sledeče pismice: „Sprejmite hvalo najponižnišega srca, al moč mi ni vrniti se k Vam. Pustite me tukaj, kjer sem tako srečen, ker v ptujini sem spoznal, da le v domovini prebivate sreča in pravo veselje; tukaj, kjer mi je solnce prvikrat zasijalo, naj mi tudi zahaja, tukaj kjer je tekla moja zibelka, naj me tudi gomila krije.“

„Ljubil Vas bom, in hvaležen Vam bodem vedno kot največjemu svojemu dobrotniku, ker le po Vaši dobroti mi je mogoče, živiti preljubo mater. — Vi ste zdravi — hvala Bogu — v trdni moški dobi, al ako bi Vas zadela nesreča al bolezen, pokličite me in našli boste v meni najzvestejšega strežnika in najhvaležnišega sina; kar tiče obljubljenega dedino, prosim Vas, storite srečnega ž njo koga družega, ker za vse bogastvo sveta ne morem zapustiti za vselej matere in domovine. Bog Vam bode povrnil vse, kar ste ubogi siroti storili, saj molitve milega angelja, ktereга imenujem svojo mater, vzdigajo se vsak dan za Vašo srečo do vzajemnega našega očeta.“

„Hranite me v sreču in v spominu.“

Krimski mož.

Dokaj sem prehodil močvirja na dolgo in široko, preskočil marsikteri graben, preberskal in prebrodil luže in lužice in pomnožil natoroznansko svojo zbirko z lepim številom živalie in rastlin, ktere le samo močvirje živi. Nizko že je plavalo solnee, opominjeva me, da ne pozabim bližnje noči. Truden dolge hoje, menim, da bi bilo bolje v prvi vasi ostati, kakor pa se danes v staro Jasonovo zapuščino vračati. Pogled na mojo obleko me še posebno v tem poterdi. Močvirje je podobno goljufivemu svetu; tega sem se prepričal danes popolnoma. Goljufala me je marsiktera lepozelenata tratica, da jej zaupam svojo nogo; ali kakor bi bil težak, kot rajni Štempihar, vderó se mi pod nogo tla in koj sem bil za ped v zemlji. Lahko je tedaj misliti, kakošna je bila moja obleka. Za polžeke pa drugi mali povodnji merčes ni mi trebalo posebne škatljice, teh sem na obuvalu in na hlačah dokaj seboj nosil.

Maham jo torej proti Ljubljani, da dospem do vasi „pod Pečjo“. Iz grabnov in luž se je jela vzdigovati gosta megla, tice so se poskrivale po nizkem germovji in iz porasenih mlak me je pozdravljali enakomerni kuk malih pubčev. Tudi žabe so že pričele mikavne svoje pevske vaje. Blizo mene je donel po dolgočasni planjavi posebno čversti kor. Bliže stopivši zagledam veliko čez in čez preraščeno lužo. Po sredi je plaval velik bel plučnik, ob robu pa je lazil in skakal med vodnim terpotcem in drugo šaro razni vodni merčes. Pa čuj — zdaj se oglasi veliki stari pevovodja sred vode na velikem plučnikovem cvetu sedeč in zdajci se oglasi strašna derhal žab in žabic, zelenih in rujavih. Z gromečim rega, rega, rega jamejo himne prepevati očetu Neptunu.

Debela megla je ležala nad Ljubljano, ko dospem do brega. Komaj je prederlo toliko luninih žarkov gosto meglo, da zagledam debelo čez vodo prepeto verv. Zažvižgam po brodniku. Kmalo slišim kolesce po napeti vervi derdrati in zagledam postarnega možaka ogorelega obraza v malem čolniciu. Nekako čudé se me ogleduje od nog do glave; posebno so mu menda čedne škornjice in lepe hlačice dopadle, kajti ugledavši jih, mahne z rokama skupaj in reče: „Bog me varuj in sveti Miklavž, kaki pa ste? Mar so vas copernice vodile?“

„Copernice menda ne, pač pa žabe, kukci in drugi merčes“, odgovorim mu, „kterega sem po močvirji iskal“.

„Ali jih mar v Ljubljani gospôdi prodajate“, odverne mož. „Moj rajni ujec, Bog mu daj dobro, stari Mateyževce, znabiti ste ga poznali, znosil je zelišča in enacega spaka dokaj v Ljubljano. A si je tudi pripomogel, nikdar ni bil brez okroglega. Pa tudi gade zagovarjati je znal — ali jih tudi vi znate?“

Nasmejem se mu in ga opomnim, da bi rad kmalo unkraj bil.

„Doklej mislite še danes romati, prijatelj?“ praša me mož, ko me prepelje.

„Samo do prve kerčme, kje jo imate?“

„Kerčem pa kerčmarjev je pri nas na zbiranje. Kedar se gospôda pripelje, ostane le bolj pri Jurkovcu; ako pa ljubite dobro kapljico in se nad lešerbo in lesenimi stenami spodtikovali ne boste, pa pri Lukeu ostanite. Radi vas bodo sprejeli.“

„Kje pa je Lukčeva kerčma?“

„Kaj ne poznate Lukca?“ začudivši se mož praša. „Moj Bog, saj je skoraj vsaki dan v Ljubljani!“

Ko možu povem, da nisem v Ljubljani tako zveden, da bi vsacega človeka poznal, kakor on v svoji soseski, pokaže mi staro, košato lipo. „Tam-le je.“

Blížam se bajtici. Stene so bile popolnoma založene s poleni, samo majhna oknica so se vidila, iz katerih se je svitloba vsipala

in belila listje pred hišo stoječe lipe. Pred hišo stopivši zaslišim moške glase veselo prepevati znano narodno:

Le pijmo ga vsi,

Ne kregajmo se!

Saj dnarce imamo

Pa plačamo vse! —

Ko duri odprem, puhne mi gost dim nasproti. Od stene viseča lešerba mi pokaže tri možake, krog mogočne mize sedeče, in sred njih bokal rudeče kapljice. Tako zamišljeni so bili v petje in zamaknjeni v bokal, da me v hišo stopivšega še zapazili niso. Ravno prav, si mislim, tu boš marsiktero slišal, in stisnem se v kot, kamor mi oče kerčmar kmalo nekaj pijače prinese.

Ravno si ogledam pevce, ki so iz svojih turnčkastih pipic goste megle puhali po izbi, ko se duri odpró in se čudno napravljen človek prikaže. Moral jih je že kakih šestdeset imeti, vendar je bil še čverste postave. Nos rudeč, kakor bi ga bil mož pri pirhah kupal, kazal je, da njegov gospodar kaj močno ljubi vinsko kapljico. Čepel mu je na glavi rujav klobuk nekake gosposke postave in dolgih doli zavihanih krajev; kinčila ga je tudi gosposka suknja, pa tako zaguljena, tako zamazana, da bi bilo repnato seme gotovo na nji kalilo. Iz škornjice je ob stranéh radovedno kukala slama. Glej, mislim si ugledavši takovo obuvalo, ta ima čevlje bolj umetno za močvirje napravljene ko ti. Ti si v škornjice vodo zajemal, temu se pa sproti odteka. Najpazneje pa sem gledal veliko steklenico, ktero je možak pod pazduho deržal, kajti zdelo se mi je, da se nekaj po nji zvija in premetava.

Ko se ta človek na pragu prikaže, zakrohota naša možaki kar na en glas. „Joj, joj, Medvedov Joža? odkod pa ti?“ oglasi se eden. „Kaj je po svetu novega“, govori drugi. „Kaj pravijo gadje?“ bara tretji.

„Le počasi, le počasi“, oglasi se, „saj niste babure; vse hočem povedati. Najprej me pa mika rudeča vaša kapljica, bolj sem je potreben ko riba vode; pa sem danes tudi že nekaj sveta obhodil. Najprej sem v Ljubljano lezel; stari Matevž me je poslal, da mu prinesem klobas, ker je že pet dni brez tobaka. — Dalje ne pre stojim, govoril mi je starec, rajši stradam, ko da bi brez tobačka bil. Ko nazaj grem in vidim, kako solnce pripeka, mislim si: Joža, steklenico imaš pri sebi, kaj ko bi med pečevje malo poberskal. Danes je dan za to. Matevž bo že čakal na klobase, saj že pet dni čaka. In res preiščem vse kotiče od nas noter do borovniških vertov, pa to vam povem, če bo vsaki dan taka, kmalo veržem beraško mavho čez ramo in hajdi od hiše do hiše. Tri sto medvedov, da bi ne bilo boljše, ko za tem poštalencem se plaziti! Tu sami pogledjte“, pomoli jim steklenico, „ako je vredno za dva berlava červička v vročini vse verhe obletati?“

Zdaj sem še le jaz zapazil, da se v steklenici dva velika pasasta gada preobračata.

„Presneto da ne bo napek, če gade v pečevji pustiš“, govori mu eden sedečih; nevarna je reč in poprej ali poznej jo boš skupil pri teh-le červičkih.“

„Kaj? Jaz? Jaz bom skupil, zavzame se Joža? Groga, presneto me malo poznaš. Ali je V—ski dohtar mar zastonj moj prijatelj! Da ima pa ta černe bukve, to menda ves svet vé in čuti. Če mi ga kupite bokal, vtaknem koj te-le živalce v žep, ko da bi slepca bila.“

„Pusti, pusti“, pomiri ga drugi, „saj vemo, da znaš več ko hruške peči. Grogu pa odpusti, ker te še premalo pozna. Rajši nam povej, kaj je v Ljubljani novega? Znabiti nam hoče gospôda spet novih frankov naložiti?“

„Tega ne, pa nekaj družega je, od česar se vam še menda ne senjá ne.“

„Buzarona!“ In vsi ga debelo pogledajo, na mizo položivši svoje pipice.

„Karebalda hoče spet vojsko začeti. Že po Laškem nabira roparjev.“

„Ni mogoče!“

„Taka je no! Sam sem slišal, ko je neki gospod v ,cajtengah‘ to novico bral. Cajtengam boste menda verjeli? Pa kaj čemo, saj se nič več dobrega ne sliši na svetu. A kaj bi bil kmalo pozabil! V Z—skem so včeraj vse krave kervavo mleko dobile. Povem vam, da tega je gotovo kriva kovačica, stara copernica.“

„Pri tej reči bi pa ti lahko pomagal.“

„Saj pa tudi bom. Na gerbasto kovačico imam že od nekdaj piko; če bo še dalje uganjala, bodeva kmalo skupaj. Kak drugi jej pa ni kos; saj je pri zadnji nevihti mežnar streljal v oblake, je tudi na čudnih meglah poznal, da copernice jašejo po zraku — pa koga je nek zadel? Star razcapan škerpet mu je pred nosom padel z neba; tri sto medvedov, da je kovačičin.“

Možaki krog mize se debelo zasméjo.

„Pusti, pusti stari škerpet“, reče mu eden, „tukaj-le ga rajši potegni, da si dušo privežeš, ker nam tako pridno beseduješ.“

„Ti imaš modre besede, to rečem“, odgovori Medvedov Joža. Prime kozarec, se nasmehlja, preljubeznivo pogleda rudeče vince in začne:

Jest in poliček se rada imava,
Če se sovraži in tepe ves svet!

V žil'ce mi teče,

Nič me ne peče,

Mladim in starčkom daje pomoč.

„Dobro kapljico imaš, Luka, to ti rečem; ali šentjanževca prave korenine, veš, tega ima pa vendar le Andrejče na Planinici. To ti je roba!“

„Dobro, da si Andrejčeta omenil“, reče Jaka, „večkrat sem te že prašati hotel, od kod tako bogastvo? Saj nima boljšega zemljišča ko jaz in vendar je njegovo žito vedno najbolj zernjevito, njegove senožeti najlepše. Njegovih njiv toča menda nikoli ne pobije, slana nikdar ne posmodi. In Njegova živina! Njegovim dvanajst repom nima para v soseski.“

„Odkod toliko bogastvo? kaj še tega ne veš? Saj mu je krimski mož dober prijatelj. On mu pove: zdaj sej, zdaj ženji! itd. Krimski mož je že od nekdaj tej rodbini dobrotnik.“

„Kaj ti poveš!“

„Ali nič ne veste o gospej Hudournici in njenem gradu, in kako ga je krimski mož v jezero pogreznil?“

„To pač, a kaj ima pri tem Andrejčetova rodbina?“

„Saj je eden Andrejčetovih očakov hudobcu kotel k gradu peljal. To je čudno, da tako imenitnih reči ne veste; saj ste sosedje nekdamnemu gradu.“

„Jaz sem že marsikaj o tem slišal, pa še nikdar nič kaj natančnega“, odgovori eden. „Joža, povej nam ti, povej, kako je prav za prav ta reč.“

„Prav rad, samo ta-le kozarček vam moram še poprej posušiti.“

Vince mu steče po gerlu in resnobnega obraza začne Medvedov Joža: „Ko so še Pesjeglavci v deželo hodili, ni bilo tam-le gori še globocega jezera. Mogočen grad je stal sredi zelene dolinice. Lepi verti, polni prekrasnih rožic, in v verstah nasajena drevesa so obdajali lepo poslopje. Blizo grada so bile velike fužine, kjer so zlato rudo kopali in lili. Vse to je bilo posestvo kaj mogočne gospé, ktero so sploh le Hudournico imenovali. Bila je pa to gospa kaj neusmiljena, prevzetna pa ošabna; strah je bila vsem sosedom, vsi so se je ogibali ko živega ognja.“

Neko popoldne pelje Martinača, enega Andrejčetovih očakov, ravno pot mimo grada. Od daleč že sliši vpitje gospe Hudournice. Približavši se gradu, vidi na kamniti klopi pri vratih moža kaj čudne postave in obleke sedeti. Bil je majhen pa čokljat. Dolga pa nekako zelenkasta brada mu je visela daleč čez persi; goste obervi in dolge ko metle so mu šterlele nad očmi, ktere so se v živem ognju lesketale. Klobuk, iz bičja spleten, potlačen mu je bil globoko na čelo. Vsa obleka je bila zelenkaste barve. V rokah je držal gerčavo, z mahom poraseno gorjačo. Kaj plašno je gledal Andrejčekov očaj neznanega moža; skoraj je mislil, da je živega

škrata vidil in v dolgem ovinku je šel počasi mimo njega. Pred tem porasenim možem je stala gospa Hudournica, v roci srebreni plošček z lepim belim kruhom deržeč in neznano zaničljivo moža gledaje, je vpila: „Glej, da se mi pobereš izpred oči, capin! Za take postopače ne pečem jaz kruha.“

„Lepo prosim, gospá! Le toliko, da si lakot potolažim.“

„Nič“, zagrozi se Hudournica, „rajša vidim, da ga tam-le žabe pojedó, kakor da bi ga potepuhi žerli!“ To spregovorivši zatelebi kruh v bližnjo mlako.

„Dajte mi vsaj kapljico vina, da se okrepečam“, milo na dalje prosi čudni mož.

„Ali nisi slišal, da se imaš pobrati“, zavpije gospa in jezno z nogo ob tla vdari. „Koj se mi poberi, če ne, pa ti moji hlapci pomagajo. Če si žejen, tam-le je mlaka, nažlempaj se je!“

Zdaj vstane neznani mož ter žugaje desnico vzdigne. Kakor baklje se mu zasvetijo oči, ko spregovori: „Gorjé ti, terdoserčnica! Pomnila boš krimskega moža, kmalo ti prinesem za tvojo gostoljubnost mlake in žab dovelj!“

Vedno glasneje je govoril starec, zadnje besede so se razlegale po vsej dolini; še celó Hudournica je obmolčala. Martinač pa, ko zvé, kdo da je čudni dolgobradec, prekriža se kar in kaj urno jo ubere svojo pot. Splašen hiti urneje in urneje, kar zašumi v bližnjem germu in o joj! — pred njim stoji krimski mož. Kakor bi bila strela pred njega udarila, obledi in nazaj poskoči.

„Ne straši se“, nagovori ga starec, „krimski mož kmetom dober mož!“

Prijazni glas starčev nekoliko potolaži Martinača.

„Le naročiti sem ti hotel, da prideš s svojim vozom kresni večer ob mraku pred ‚jamo‘, pred grad mi bodeš kotel peljal. Le ne pozabi, žal ti ne bo!“ S temi besedami se v hosto oberne.

Martinač se je htel izgovarjati, pa zelenec je zginil. „Ali saj se z hudobcem ni norčevati“, si misli, „najbolje da pridem“.

Dan mine za dnevom in Martinač je pozabil, kar mu je naročal krimski mož; še le ko so fantje jeli germade za kres pripravljati, spomnil se je starčevih besed.

Kres za kresom se zasveti na bližnjih in daljnih gorah, ko jo Martinač klavern s svojim vozom proti ‚jami‘ maha. Glasno mu bije srce, ko se bliža znanemu berlogu. Že ga čaka starec.

„Dobro! da si bil mož beseda. Tu je kotel, naloži!“

Martinač od strani ogleduje veliki kotel in vidi, kako se iz umazane posode dviguje gosta megla. Ne upa si blizo.

„Le primi le“, opominja ga krimski mož, „saj je meglica za grajščakinjo“.

„Martinač serčno zdaj zgrabi, vzdiguje, se napenja — ne gre. Kotel se ne premakne ne, ko bi bil pribit.

„Porasenec se nasmeje, prime za kotel in kakor tica sferči težka posoda na voz.

„Zdaj goni!“

Voznik požene — voz se ne premakne. Zdaj potisne bradasti mož in urno se obračajo kolesa. S strahom zapazi Martinač, da se na nebu kopičijo megle in da vedno hujši veter maje mogočno bukovje. Krimski mož jenja porivati in koj se ustavita vola. Martinač prime desnega vola za rog in požene, in glej — rog mu v roci ostane.

„Vtekni rog v žep“, oglasi se krimski mož; v kinč bode tvoji hiši.“

Martinač ne zapopade besedi, vendar naglo stori, kar se mu veleva. Kmalo prime vola za drugi rog, da bi pognal, ali tudi ta odleti kakor steklo.

„Spravi rog, oglasi se zopet bradač, še v čast ti kedaj bode.“ Voznik uboga; med tem prideta na razpotje, od koder se vidi grad.

„Le sprezi! Voz jutri dobiš.“

Martinaču tega ni bilo treba dvakrat praviti; ko bi trenil, je spregel in hajdi urno domú.

Med tem se je bilo nebo popolnoma zatemnilo in ko domu pride, tergal je že žareč blisk oblake.

„Za pet kervavih ran, mož! kaj ti je“, kliče žena, ko vidi Martinača preplašenega in bledega.

„Bog se naju usmili, stara! Vzemi paternošter z vrat. Moli va!“

Mikalo je žene zvedeti, kaj da je, vendar vzame molek in urno jame prebirati jagode, kakor bi jej bila smert za petami. Zunaj je razsajal strašen vihar. Blisk za bliskom razsvitljuje temno noč in kaže stare lipe in bukve, ktere se šibijo kakor tersje. Grom je odmeval po pečinah in po dolu, da trepetajoča žena lastne besede ni slišala.

„Za sveto božjo voljo“, spregovori odmolivša, „menda bo sodnji —“, strašno germenje jej prestriže besedo; zemlja se strese, da lesene stene zaškripljejo.

„Za pet Kriščevih ran, mož, kaj je to?“ spregovori zopet žena bleda ko stena, kazaje proti oknu. Zunaj je bilo svitlo, kakor bi koča v ognji stala. V dolini se strašen plamen proti nebu vzdiguje.

„To je grad“, spregovori mož, „treščilo je va-nj.“

„Požar v taci noči. Oj ubogi ljudje! še Hudournici ne privočim take nesreče“, miluje žena.

Vedno više, vedno širje je segal ogenj. Pred durmi zaslišijo se človeški glasi. Kako se začudita mož in žena, ko se duri odpró in gospa Hudournica z dvema služabnikoma noter stopi.

„Reveža, veselita se!“ ponosno spregovori grajščakinja, „nocoj pri vama ostanem.“ Obervivša se proti oknu: „Kaj nek, če mi pogori ta kočica. Rudnika menda ne bo zlodej vzel, pa podzemeljskih hramov pod gradom menda tudi ne, dokler imam pa te, sezidam si lahko deset ta — —“, kar utihne in z odpertimi očmi, kakor okamnena skoz oknice sterši.

Martinač stopi k oknicu. Tudi on ostermi — pred oknom je zagledal krimskega moža. Dolgi kodrasti lasje mu kviško šterlé in kakor ognjena kolesa se mu sučete pod košatimi obervi očesi. Desnico proti Hudournici stegne in s strašnim glasom zareži: „Tudi tebi krimski mož dolžen ne ostane“.

Grajščakinja se zgrudi na tla, služabnika priskočita — bila je mervta. Pod oknom se čuje divji smeh in krohot.

Drugo jutro ni bilo ne lepega gradú, ne bogatih fužin. Vsa dolina je bila razrita, globóko temno jezero jo je pokrivalo. Lepe v verstah nasajena drevesa so izravana v jezeru ležala, le korenine so proti nebu molele, in na njih je prepevala velika derhal žab svojo pesem.

Martinač drugi dan pripoveduje svoji ženi, kako je hudobcu kotel vozil, kar se spomni rôg. Seže po enem in glej! — kakor toča vsuje se mu cekinov iz njega; ravno tako iz družega. Krimski mož je imel prav, roga ali prav za prav cekini so bili in so še Andrejčkovi rodbini v kinč in čast.“

Tako je govoril Medvedov Joža.

Ko drugi dan jaz obiščem omenjeno dolino, najdem okroglo, globoko jezero, bogato lepih rib in krog in krog z gostim bičjem obraseno. Tudi ledeno jamo sem vidil, nekdanji dom krimskega moža, o kateri je pa že lanski Glasnik več povedal. A. Zup.

Bazilij Boguslavič.

(Ruska narodna pripovedka.)

(Konec.)

To izgovorivši se vzdigne izza hrastove mize, nakloni se starešinam *) in gre domú v palačo k materi.

Starešine osupnejo, zberó se v skupščino, posvetujejo se in smejó prevzetnemu bahanju, potem pa sklenejo, vso vojsko novograjsko postaviti na noge in poslati na cesto na Rogatici, da Bazilija Boguslaviča končajo in mu kosti razmečejo na vse štiri vetre v sercu mislé: kako se bode upal tako mlad dečec z nami bojevati.

In na novograjskem tergu zazvoni veliki zvon, vsa staroslovenska zemlja se spré, ljudjé se zbirajo v gostih trumah in gredó nad enega samega mladega knežiča.

Ta hip pride glas o tem k prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni. Zvé, da se je ljubljeno dete Bazilij Boguslavič z nedopuščenimi in nespodobnimi besedami bahal in da gré vsa orožena moč novograjska nad njega. Prespoštovani gospej se milo stori, žalostna gre k sinu v visoko sobo ter ga pokara, da je tako nepremišljeno govoril in starešine razdražil pa reče: „Kako se boš sam upiral vsej novograjski moči? ti me boš še na moje stare dni pogubil!“ To reče pa ga prime z roko in zaklene v belo zidano klet s težkimi železnimi zapahi. Pred klet naspe kup peska, sina pa v njej pusti, da prespi in se strezni. Potem pa gre v zakladnico, vzame zlato skledo in va-njo dene drago kamenje. Na to gre v Novograd k starešinam. Prikloni se jim in zlato skledo postavi na hrastovo mizo, pa jim govori k sercu, naj odpusté preljubemu sinu Baziliju Boguslaviču, kar je v pijanosti govoril, in da se sam ne more upirati vsej novograjski vojski, ker je še mlad, na zadnje naj pa imajo že zavolj spomina kneza Boguslaviča ž njegovim sinom poterpljenje.

Starešine pa se napnó in napihnejo in z ošabnimi besedami odgovoré svoji kneginji: „Poberi se od tod, ti staro babše! če precej sama ne greš, odženemo te s sramom in sramoto. Nam ni

*) V rusovskem je posadnik, in kjer v tej pripovedki stoji starešina, naj se blagovoljno bere „posadnik“.

treba zlata, srebra in dragih kamenov. Baharija tvojega sina ga bode več stala, nego vse to, in mi hočemo za njo njegovo glavo.“

Take besede razžalostijo blago gospó, da počne milo jokati. Potem gre domú v belo palačo, dá zapreti vrata na dvorišču in sede vsa žalostna.

Drugi dan na vse zgodaj, predno so vstali z mokrega ležišča labodje in tiči ilmenskega jezera, valí se vsa novograjska vojska na cesto na Rogatici. Starešine in hrabri borivci novograjski obdajo veliko dvorišče, kjer je bil Bazilij Boguslavič zapert. Razbijajo velika dvoriščna vrata, razbijejo je in vlijó se na dvorišče. Na dvorišču pa zadenejo na deklico črnkastih las in tanke rasti. Deklica je prišla iz kuhinje, da gre na potok po vode. Na rami je imela železen obod, ne prelahek, tudi ne pretežek, vagal pa je vendar le dvanajst tisoč fantov. Ko vidi ta nespodobno počenjanje, zavpije hkrabrim borivcem in starešinam: O vi malopridna druhal, vi neotesani ferkolini! ali ste ponoreli ali kaj li, da ste se tako vderli na prostorno dvorišče brez dovoljenja? Naš gospod Bazilij Boguslavič zdaj spi, vi pa tukaj vpijete in razsajate. Le počakajte, jaz vam pokažem, kod je pot iz dvorišča. Jaz vam . . . ali predno je izgovorila, planejo nad deklico pa jo bijejo z močnimi hrastovimi bati. Ta neotesanost deklico razjezi, verže posodo na tla pa prime obod in podi sovražnike iz dvorišča na cesto na Rogatici. Maha na vse strani in kmalu si napravi široko cesto skozi množico hbrabnih vojevavcev. Deklica jih je čez tisoč na tla pobila in tri trume je v kozji rog vgnala. Kar jej začno roke pešati in železni obod se je zlomil, ali hitro se verne nazaj na široko dvorišče pa v prostorno sobo in zakriči na vse gerlo: o vidva, ki sta močna kakor Simson, vidva spita mirno, in cela vojska napada na njega, ki vaju ima za vredna, da sta mu brata. Že so razbili široka dvoriščna vrata in vro tje h kleti, kjer spi Bazilij Boguslavič.

Odgovorita jej Tomaž Tolsti Remenikovič in Patanuška: to ni vojska velikega Novograda, ki napada najnega brata, to so komarji, ki rojijo sem iz mlake karastanske; naj ga le z brenčanjem zbudé. Kakošna bi bila pač za naji slava in kakošno junaško delo, da Bazilija Boguslaviča obraniva tega merčesa? On ne treba druga, samo roko naj vzdigne, pa se bodo vsi razkropili. To rečeta pa se oberneti na drugo stran; ležeta na levo uho in glave vdereta globoko v mehke blazine.

Med tem se Bazilij Boguslavič zbudí od šundra in vpitja razposajene druhalí, skoči na nepočakane noge, potrese se in od potresa se valí kamenje iz belega zida, železni zapahi se zdrobé, pesek sperši na vse strani. Kakor ugledajo Bazilija Boguslaviča, planejo na tisoče na-nj. On nima ni orožja ni oprave in da bi šel

po svoja hrastova s svincem zalita debela, zdi se mu predolgo, ker so bila pri njem gori v sobi. Pograbi hrastovo os pa podi oborožane na cesto na Rogatici in na tisoče jih pobije. Zastonj se ubadajo starešine, da bi vojsko z novega zbrali. Premagana je, ali on jo podi tje na ravno polje pred seboj v derečo reko. Ne daje jim toliko časa, da se zberó. Mlada kri mu kipi, pa hoče vse potolči. Starešine to opazivši preplašijo se grozno in serce jim upade. Hité v Novograd, napolnijo skledé s zlatom, srebrom in dragimi kameni, pa gredó s tem v staroslovensko palačo k prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni! Ali ko stopijo na dvorišče, najdejo palačo zaperto. Stopijo na cesto pred prostorne sobe pod okna, sklonijo ošabne glave in vpijejo na glas: O ti naša mati, prespoštovana gospa Amelfa Timetejevna! mi smo hudo razžalili tebe, našo kneginjo, kakor tudi našega kneževiča, tvojega preljubega sina Bazilija Boguslaviča. Že je potolkel vso novograjsko vojsko. Izprosi ga saj toliko, da pusti toliko naših ljudi živih, da druge zarodé.

Ko kneginja to sliši, odžene starešine s sramom in sramoto. Še ne pokaže se jim ne, ampak dá jim reči: kakoršno juho ste si skuhali, tako jejte; jaz sem samo stara baba, pa se ne mešam v vojaške stvari. Ko starešine zaslišijo ta odgovor, niso pričakovali več nobene milosti, zdelo se jim je, da se jim konec bliža. Na to se vernejo v Novograd. V Novogradu pa je živel star prestar mož, ta je bil pod prejšnimi knezi večkrat v boji, potolkel je marsiktero vojsko, razvalil marsiktero uterjeno mesto; ali kedar ga je starost sključila, šel je v hišo, in je bil v njej neprenehoma več ko trideset let. Starešine se ga spomnijo, gredó brez odlašanja k njemu pa ga prosijo, naj reši domovino in Baziliju Boguslaviču jezo ustavi. Starec jih dolgo ne posluša, in ker vidi, da so hudo žalostni, stori se mu milo pa vstane s hrastove klopi in gre na terg, kjer se je ljudstvo zbiralo, sname veliki zvon s turna, in ta zvon je vagal trideset tisoč funtov, pa si ga dene na glavo kakor kapo. Tako gre ven na plano polje k dereči reki, kjer je Bazilij Boguslavič pobijal ostanke cele vojske. Kakor pride na poljano, zavpije na ves glas: o Boguslavič, za te ni tako kratkočasovanje, jenjaj biti razposajen pričo starca.

Junaka razjezé te besede. Skoči k starcu pa udari z močno roko po težkem zvonu, da se na drobne kosce razleti in starec pade na tla in prosi milosti: O ti močni in mogočni junak, nisem se nadal tolikega junaštva od tako mladih let. Minulo je sto in dvajset let, kar na svetu živim, pa ga dozdam še nisem našel, ki bi se bil upal z menoj se poskusiti, ali od danes ne bom več slovel za nepremagljivega junaka. Ne mori me, pusti mi življenje,

kajti služil sem pošteno slovenski deželi, dovoli mi samo, da smem pred smertjo pokoro delati.

Bazilij Boguslavič ni mislil ne z dušo ne s srcem starca umoriti, samo kazniti ga je hotel za njegovo vedčnost. Zdaj ga vzdigne od tal, objame ga in s spoštovanjem domu odpusti. Ker starešine niso videli več nobene rešitve, ampak so pričakovali samo smerti, pobegnejo v Novograd v svoje hiše, kjer so svet imeli, pa so spisali pismo in v pismu izvolili Bazilija Boguslaviča za gospodarja nad Novogradom, nad slovensko zemljo in čez vse Rusovsko, pa naj pobira davke po volji in vlada po všeči. Ko spišejo to pismo, spravijo se na pot k Boguslavičevi palači in roté in zaklinjajo njegova brata Tomaža Remenikovega in Patanuško, naj poprosita kneza, da bi jenjal prelivati slovensko kri in se usmilit svojih podložnih, da pusti toliko ljudi živih, da druge zarodé. Kedar slišita to prošnjo Tomaž Remenikovič in Patanuška, odložita hrastovi debli, kajti deržala sta ji v roci, ko bi Boguslavič v boji opešal. Zdaj pa hitita s starešinami na bojišče, pismo deržita nad glavo in vpijeta na vse gerlo: Češčen bodi, o gospodar! jenjaj slovensko zemljo ob ljudi pripravljati; starešine ti polagajo pred noge veliki Novograd z vzemi zemljami, da vladaš ž njimi, kakor ti je volja.

To izrekši poklekmeta ona dva in starešine pred njega. Zdaj se Baziliju Boguslaviču jeza ohladi, odpusti vsem, ki niso v boji poginili, in seže vsem v roke. Bazilij Boguslavič je vladal v Novogradu modro in lagodno. Nikdo si ni upal spuntati se zoper njega in sosedje tudi, ki so najbolj udaljeni bili, pošiljali so k njemu poslance z bogatimi darovi zagotavljaše mu, da bodo ž njim v miru živeli. Tudi vsi Čudje so mu davke na tanko plačevali. On ni imel vojakov, vsa njegova vojska je štela dva junaka Tomaža in Patanuško. Iz vseh krajev zemlje je klical borivce in junake, da bi se ž njim poskusili, ali nikogar ni bilo, ki bi se bil ž njim poskusil. Vladal je mnogo let veselo in mirno. Otroka in naslednika ni imel nobenega, in njegovo hrastovo deblo, s svincem zalito, ostalo je velikemu Novogradu za večni spomin.

Časoslovje latinskega jezika.

(Spisal P. Ladislav.)

Časi v odvisnem stavku.

Čas glagolov v odvisnem stavku se ravna po glagolu glavnega stavka; zatorej je treba vselej gledati na glagolovo dobo (Zeitstufe) tega stavka.

I. V glavnem stavku praesens.

1. Če se godi djanje odvisnega stavka ravno takrat, ko se godi djanje glavnega, če mu je tedaj ravnočasen, nastopi tudi v odvisnem stavku praesens, post: *Hi vos, quoniam libere loqui non licet, tacite rogant, ut se dignos existimetis etc.* — ker ne smejo prosto govoriti, prosijo vas na tihem. (Cic. de imp. Pomp. 5.) *Causa quae sit, videtis; nunc quid agendum sit considerate.* — vidite, kakošen je predmet, sedaj pomislite, kaj je storiti. (Cic. de imp. Pomp. 2.) *Qui vero in libera civitate ita se instruunt, ut metuantur, iis nihil potest esse dementius* — kateri se v prosti državi tako obnašajo, da se jih ljudje bojé, ti so najbolj neumni. (Cic. Off. II. 7.) *Nulla est enim natio, quam pertimescamus, nullus rex, qui bellum populo Romano fecere possit* — ni ga naroda, ki bi se ga mi bali, ni ga kralja, ki bi napravil vojsko Rimljanom. (Cic. Cat. II.) *Nemo est orator, qui se Demostheni similem esse nolit.* — ni ga govornika, ki ne bi hotel biti enak Demostenu. (Cic. de Orat. 2.) *Alterum genus est eorum, qui, quamquam premuntur aere alieno, dominationem tamen expectant* — druga je versta tistih, ki se gospodarstva nadjajo, čeravno je tlačijo dolgovi. (Cic. Cat. II. 9.)

2. Če se je zgodilo djanje odvisnega stavka pred djanjem glavnega, da mu je tedaj predčasen (vorzeitig), stopi glag. v perfekt, in sicer brez razločka, je li djanje terpelo več časa, ali se zgodilo samo enkrat, post.: *Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris?* — Kaj meniš, kdo izmed nas ne vé, kaj si počel sinoči in prednjo noč, kje si bil, ktere si sklical, kakošen naklep si storil? (Cic. Cat. I. 1.) *Illud quaero, is homo, qui nunquam inter homines fuerit, per quos homines tantum facinus conficere potuerit.* — To prašam, po katerih ljudéh je mogel doprinesti tako zločinstvo tak človek, ki nikdar ni bil med ljudmi. (Cic. Rosc. am. 28.) *Non video, cur non potuerit patri similis esse filius.* — Ne vé,

zakaj ne bil mogel biti podoben sin očetu, (Cic. Fi. V. 5.) *Quid enim mali aut sceleris fingi aut cogitari potest, quod non ille (Cat.) conceperit?* — Ktera hudobija ali hudodelstvo se more izmisliti ali misliti, ki bi se je ne bil Kat. navzel? (Cic. Cat. II. 4.) *Ego, quid acceperim, scio* — vem, kaj sem prejel. (Cic. R. Am. 2. 1.)

3. Če se bo djanje odvisnega stavka še le godilo, ter spada v prihodnjost, tako da v oziru na glavni stavek kaj prihodnjega zapopada, gledati je na to, ima li biti indikativ ali konjunktiv, in potem se ločiti dvojni stavki:

a) Ako je indikativ, mora stopiti glagol odvisnega stavka v futurum; in kedaj je li fut. simplex ali periphrasticum, to je določiti po notranjem pomenu stavka, kakor smo razložili pri časih v glavnem stavku. Izgledje: *Non longe ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur* — nismo daleč od tistega časa, kjer se bo reč določila. (Cic. Att. III. 17.) *Unum est, quod tibi ego praecipere non desinam* — eno je, česar tebe opominjati ne bom jenjal. (Cic. ad Quint. fr. I. 13.) *Quocum victuri non sunt, ejus existimationi consulere non curant* — s komur ne mislijo (sebičniki) živeti, za tega čislanje skerbeti jim ni mar. (Cic. ad Quint. fr. I. 5.)

b) Ako pa ima nastopiti konjunktiv, za ktereга latinščina nima posebne oblike izražene, rabi se konjunktiv praes. takrat, kedar stavek gotovo kaj prihodnjega izrazuje, tako da se reč ne more vzeti za sedanji čas, in da stavek sam po sebi govori od prihodnjih reči. Ako pa je stavek tak, da bi konjunkt. praes. utegnil veljati za praesens, da bi znalo dvoumje nastati, ker bi se ne vedelo, je li praes. ali fut., takrat mora nastopiti fut. periphr. konjunkt. (-urus sim.). Poglejmo na izgledih: *Mirifice sum sollicitus, quid nam de provinciis decernatur* — neizrečeno sem v skerbeh, kaj se bo sklenilo o provincijah. (Cic. ad Div. II. 1.) Obravnave se še niso pričeale, reč je gotovo prihodnja, torej je praes. dovolj. *Est sapientiae atque humanitatis tuae, curare et perficere, ut hoc minus sapienter a me provisum diligentia tua corrigatur* — naloga tvoji modrosti in priljudnosti je poskerbeti in napraviti, da bo tvoja marljivost popravila, kar sem jaz premalo modro oskerbel. (Cic. ad Quint. fr. I. 2.) — Cela ta reč sega v prihodnjost, torej praes. konj. ni dvomljiv. *Est circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia non te unum, sed omnes ministros imperii tui sociis et civibus et reipublicae praestare videaris.* (Cic. Quint. fr. I. 3.) Cicero daje tu svojemu bratu pravila, kako naj se obnaša; cela ta reč je prihodnja, torej praes. ne dela nikakoršnega dvoumja. — Drugače je v stavkih: *Non intelligo, cur Balbus quemquam intercessurum putet, cum intercessio stultitiam intercessoris ostensura sit* — ne razumem, zakaj misli B., da ga bo kdo zagovarjal, ker bi zagovarjanje neumnost zagovornikovo pokazalo. (Cic. de leg.

Agr. 2. 12.) Tu bi bil praes. dvomljiv, ker ne vsako zagovarjanje kaže neumnost, ampak to bi jo pokazalo. Tako je v teh stavkih: *Quod futurum sit latrocinio tribunorum, non video.* (Cit. Att. II. 2.) *Bibuli qua sit exitus futurus, nescio* — ne vem kako bo steklo z Bibulom. (Cic. Att. II. 21.) *Haec, quo sint eruptura, timeo.* (Cic. Att. II. 20.) V takih stavkih mora biti fut. periph. ker praes. bi veljal za sedanji čas in ne vedelo bi se, da je reč prihodnja.

Nota 1. Na praesens prav za prav ne sme plusquam perf. slediti, pa vendar se narajma semtertje pri klasikarjih; tak plusq. se da tako razložiti, da je nekaj izpuščenega, in ta plusq. je odvisen od izpuščenih besedi, post.: *Nihil enim scribis, neque ego ad te his duobus mensibus scripseram.* (Cic. ad Div. VII. 9.) to je: *recte fecisti, neque ego scripseram. Quare si tibi est commodum edella, quae coeperas (qua paulo post deposuisti) et Bruto et mihi.* (Cic. Brut. 5.)

Nota 2. Ker plusquamperf. ne more neposrednje zaviseti od praes., mora v takem hipotetičnem stavku, kjer bi imel biti plusquamperf., nastopiti fut. periph. s perfektom (-urus fuerim), post.: *Neque ambigimur, quin Brutus pessimo publico id factururus fuerit si libertatis imaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset.* (Liv. II. 1.) Ko bi stavek bil neodvisen, rekel bi: *fecisset, si extorsisset. Dubito, num Graeci victuri fuerint, nisi Themistokles adfuisset.* (Liv. 26, 13. To je: *non vicissent, nisi T. adfuisset.*

II. V glavnem stavku praeteritum (imperf., perf. hist.; plusquamperf.)

1. Kedar je v glavnem stavku praeteritum, in če se je godilo djanje odvisnega stavka ravno takrat, ko djanje v glavnem stavku, stopi glagol odvisn. stavka v imperf. in to je tudi ondi, kjer ima odvisn. stavek splošno, za vselej veljavno misel; postavim: *Nam tum, quo ex urbe Catilinam eiciebam — cum illum exterminari volebam, (conjuratos), infirmos sine illo ac debiles fore putabam.* — takrat, ko sem gonil Katilino iz mesta, ko sem ga hotel čez mejo spraviti, mislil sem, da bodo zarotniki brez njega nezmožni in slabi. (Cic. Cat. III. 2.) *Quae necessitas eum tanta premebat, ut id temporis proficisceretur Roma, nullam partem noctis requiesceret.* — Ktera taka sila ga je gnala, da je takrat šel iz Rima, da ponoči ni nič počival? (Cic. Rosc. Am. 34.) *Aegre a consulibus impetratum est, ut litterae Caesaris in senatu recitarentur.* (Cic. de leg. III. 11.) *Rem in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse etc.* — tako daleč je pripravil, da je rekel idr. (Cic. Att. II. 24.) *Helvetiis domi nil erat, quo famem tolerarent.* — Helveti niso doma nič imeli, da bi si lakoto utolazili. (Caes. b. g. I. 28.) *Tum subito Lentulus scelere demens, quanta conscientiae vis esset, ostendit* — in kmalo je Lentul

pokazal, kakošno moč ima vest. (Cic. Cat. III. 5.) — Zadnji le-ta stavek nam kaže, da devlje latinščina tudi občno in zmiraj veljavno misel v imperf., kedar je obernjena na en sam slučaj in ravnočasen z glavnim stavkom, tako da sta glavni in odvisni stavek enotna celota.

2. Če se je zgodilo djanje v odvisnem stavku, predno je nastopilo djanje glavnega stavka, stopi glagol odvisnikov v plusquamperf., tudi takrat, kedar je reč domišljena. Izgledje: *Epaminondas quam vicisset Lacedaemonios apud Mantineam atque ipse gravi vulnere exanimari se videret, quaesivit, salvusne esset clypeus.* — Ko je bil Epaminonda zmagal Lakedajmonce pri M. in ko je vidil, da umira britke rane, prašal je, ali je škit cel. (Cic. Fin. II. 30.) *Leonidas se in Thermopilis, trecentosque eos, quos eduxerat Sparta, quum esset proposita aut fuga turpis, aut gloriosa mors, opposuit hostibus,* — ko je bila dana na volitev ali sramotna pobega, ali slavna smert, ustavil se je Leonida s tistimi tristoterimi, ki jih je bil pripeljal iz Sparte. (ibid.) *Quacunque parte premi ac laborare senserat suos, impigre ferebat opem* — kjerkoli je vidil svoje vojake v stiski, berž je pomagal. (Liv. XXII. 6.) *An cum Ameriam non hujus rei causa venisset, casu accidit, ut id, quod Romae audierat, primus nuntiaret.* (Cic. R. Am. 34.)

3. Če izražuje odvisni stavek djanje, ki je v oziru glavnega stavka prihodnje, gledati je na to, ima li nastopiti v odvisn. stavku indikativ ali konjunktiv. Kedar je indikativ, nastopi fut. periphr. z eram (-urus eram); kedar pa ima biti konjunktiv, takrat je impf. conj., ako je reč očitvidno prihodnja, tako da ni dvoumja, tedaj je impfr. dovolj; ako pa bi se utegnil impfr. dozveti kot pravi imperf., da bi torej reč bila dvoumljiva, mora nastopiti fut. periphr. z essem (-urus essem). Naj dokažejo izgledje: *Pomoerium est circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis in augurato consecrabant* — koder so mislili ozidje potegniti. *In urbis incremento semper, quantum moenia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur,* — kolikor se je imelo ozidje razprostreti. (Liv. I. 44.) V teh in enakih stavkih kaže particip. fut. eram, da je reč takrat bila prihodnja.— Drugače je, kedar je glagol v konj. na pril.: *Caesar singulis legionibus singulos legatos et quaestorem praefecit, ut eos testes suae quisque virtutis haberet.* — *Caes. je dal vsaki legiji legata in kvestora, da bi bili priča hrabrosti vsakemu.* (Caes. b. g. I. 52.) *Qui ab iis conducebantur, ut aliquem occiderent* — ki so je najemali, da bi ljudi morili. (Cic. R. Am. 33.) *Explicavi sententiam meam, et eo quidem consilio, tuum iudicium ut cognoscere* — razložil sem svojo misel, in sicer iz tega namena, da bi spoznal tvojo. (Cic. Fin. I. 20.) Ker je djanje odvisn. stavka iz ozira na glav. stavek očitvidno prihodnje, dovolj je imperf. conj. Dvoumljiv pa bi bil imperf. v teh-le stavkih: *Cum ab eo quaeretur, qui tandem*

accusaturus esset eum, quem pro dignitate ne laudare quisquam posset satis commode etc. — ko so ga prašali, zakaj neki misli tožiti človeka, ki ga nobeden po vrednosti dosti hvaliti ne more. (Cic. R. Am. 18.) Ko bi bilo „accusaret“, mislilo bi se, da ga je takrat tožil, in imperf. bil bi ravnočasen. *Expectabant omnes, quo Verres progressurus esset.* — Vse je pazilo, kam Veres pojde. (Cic. Verr. 5. 62.) Veres še ni potoval, je le namenjen bil. *Cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset facturum.* — Odpisal sem mu, kako ugodno mi bo storil. (Cic. Fam. 7. 8.) Imperf. „facerit“ bi pomenil, da mu je že ugodil, da Cicero ugodnost že občuti. *Quod mihi ego extremum proposueram, quum essem de belli genere dicturus.* — Kar sem si namenil na zadnje povedati, ko sem imel govoriti o lastnosti vojske. (Cic. imp. P. 7.)

Nota. Če je v glavnem stavku praesens hist., sme se obračati glagol odvisnega po dvoje, namreč po logičnem pomenu, ali pa po gramatični obliki, to je, ako se vzame praes. hist. za praeteritum, kar je res, stopi ravnočasno djanje odvisn. stavka v imperf., predpreteklo pa v plusquamperf.; ako se pa vzame po obliki kot praes., stopi ravnočasno djanje v praes., predpreteklo pa v perf. Poglejmo na izgledih: *Fit senatus consultum, ut Vettius in vincula conjiceretur* — senat sklene, da morajo Vettijsa zapreti. (Cic. Att. II. 24.) V tem stavku je po logičnem pomenu glavnega stavka glagol v odvisn. stavku v imperf. *Ut quisque acerbissime dixit, ita quam maxime ab inimicis Caesaris collaudatur* — kolikor huje je kdo govoril, toliko bolj ga hvalijo Cesarjevi sovražniki. (Caes. b. e. I. 2.) Tu pa je po obliki perf. zraven psaes. hist. cf. *Post Orgetricis mortem Helvetii id, quod constituerat, facere conantur.* (Caes. b. g. I. 5.) (Konec prihodnjič.)

Nekaj o šolah.

Dokazovati, da so dan danes šole jako potrebne, to bi bilo nekako ravno toliko, kakor vodo v Dravo ali Savo nositi. To je zgolj dognana in spoznana resnica in le kak kmetiški in tudi po gosposki oblečeni „pessimista“ ima semtertje zoper to očitvidno potrebo kaj pojezikati, ker mu zdaj ali ljudje več ne dopadejo in se mu tisti v preteklosti boljši zdé, ali ker mu morebiti lukamatija zelo nagaja. Toda tu je večkrat zastonj ugovarjati in prigovarjati, samo reči se zamore: če ne gremo s časom naprej, bode pa čas zoper našo voljo čez nas in med nami naprej hitel! Ali drugo bolj važno vprašanje je pa, kakšne šole mora ta in druga dežela dobiti ali imeti, da zadosté sedajnim potrebam, da so prebivavcem v resnici

v prid, in da mladina ne gladi zastonj šolskih klopi in ne terga zastonj hlač po njih. To je vprašanje, ki zasluži, da si najumniši, najblaži možje ktereга koli naroda ali deržave ž njim glave belijo in preiskujejo, kako bi se dale šole najboljše in najkoristniše napraviti. To je še zastavica, ki po naših mislih kratko in malo še ni uganjena, in ker je po raznih okolišinah jako zvita, tudi ne more tako tje v en dan rešena biti. Priznati se sicer mora, da je mimo nekđajnosti tudi v tej zadevi zdaj veliko bolje, ali popolnoma prav še vendar ni. Lože se vé da bi se pa vendar svojemu cilju in koncu bližali, če bi vse osebne in druge sebične namere pustivši edino le na korist gledali, ki jo prav osnovane in vstanovljene šole vsem brez razločka donašajo. Ali tu ravno stojimo žalibože! pred zaprekami, ki nam branijo, pravo pot nastopiti in se zaželenemu koncu bližati. Krive so pa tu presoje bodi-si na strani vlade ali pa posledki, izpeljani po napečnih razumkih in narobe razumljenih potrebah tega ali družega naroda, ne pa da bi se edino le gledalo na tisti znameniti pregovor: „Učenost je moč“, ki je, v djanje ali v življenje prestavljen, že pri tolicih narodih svojo veljavo poterdil in obderžal. Nam, ki je le mar za jedro, vse po volji dohaja, karkoli zapazimo ali ugledamo, kar se v tej struki boljšega prigodi. Tako nam je prav priložno in iz serca govoril naš g. Einšpiler v letniku zgornje realke v Celoveu, kjer v razlaganji: „kakošnih šol je na Koroškem treba“ temeljito dokazuje, kaj pomenjajo šole dandanašnje, kako in kakošne morajo vstanovljene biti, da so deželi in prebivavcem sploh v prid. Naš namen ni in tukaj tudi ne more biti, ves ta spisek od besede do besede tolmačiti, opominjamo pa brave, da naj ga ne zamudé brati in tudi večkrat brati — temuč hočemo le po verhu nekoliko iz njega posneti, to namreč, kar slavni spisatelj za Koroško tirja. Pred vsem so mu dobro osnovane narodne ali ljudske šole prva podloga vsega učenja, to je conditio sine qua non. — Izreja je njih prva pogodba. Da se pa more ta po volji in zdatno goditi, mora vse gojenje in učenje narodno t. j. tako biti, ki je primerno in priležno potrebam učeče se mladosti. To naj premišljujejo starokopitneži ktereکoli baže, da zapusté sčasom svoje zastarele in nevarne teorije in paragrafovanje, ki se na papirju morebiti zares „pisano“ in prijetno zdí, v djanji pa je brez vse veljave. Da so cerkey, deržava in srenja, vsaka po svoje poklicane, nad šolami čuti, to je razvidno; zato naj imajo derž. svetovavstvo z učnim svetovavstvom, deželni zbori z dežel. šolskim svetovavstvom, srenjsko svetovavstvo z okrajnim šolskim svetovavstvom v nadzorništvu, vsako kolikor mu gre, pa nič več, svoje mesto. Za dalje izobraževanje naj bi bile meščanske šole (Bürgerschulen), da bi se v njih tudi učilo kmetijstvo, rokodelstvo, kupčijstvo, in naj bi eno ali dve leti dalje terpele. Za temi tirja neobhodno potrebne tako imenovane realne gimnazije, od

kterih smo že govorili, in katerih osnova je jako primerjen načertana, da se prihrani denar in čas, in slednjič še zgornjo realko in zgornjo gimnazijo s tem pogojem, da bi se to, kar se je poprej zamudilo, v enaki primeri v obeh dostavilo in doveršilo. In če se po tem šole vstanové, potlej pravi g. spisatelj, dobi Goratan šole, kakovih potrebuje. Pojdite in storite tako! J. B.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Peščenikar.)

III.

Kako je Pavliha obogatel.

Skoraj leto sta tavalala križem svetá. Nekega dne se nameri, da zaideta v neki gozd. Dolgo iščeta prave poti, pa je ne moreta najti. Do poznega večera sta hodila po gozdu, pa še na plan nista prišla. Kaj jima je bilo sedaj storiti? V hosti sta morala si ležišča poiskati. Ali Pavliha je dobro vedel, da so v gozdih volkovi in druge divje zveri doma, in da človek ni varen, zlasti po noči ne; iztuhta tedaj neko modro, ter svetuje materi, naj bi si izvolila posteljo na drevesu, kajti na visokem hrastu se mu je varniše zdelo, ko na tleh. Mati je bila s tem zadovoljna. Nese jo torej najpervo na drevo. Plezati je dobro znal, močen je pa tudi bil; to se mu mora priznati, če prav ni bil posebno previden. Vgnezdívši mater na drevesu, stopi še po vrata dol, kajti še teh ni volkovom privoščil. Kmaló so bila tudi vrata rešene vseh nevarnosti; ali še nekaj je na tleh ležalo. Kaj nek? Bilo je veliko sterto malensko kolo, ktero je bil Pavliha nedavno pri nekem suhem malnu izderl. Mislil si je, čez sedem let je vse prav, tedaj bodem morda tudi kolesa kedaj potreboval, in odslej je tudi kolo okoli prenašal. — Še kolo spravi na drevo in potem ostane tudi sam med vejami.

Komaj sta bila zasmerčala, kar se priklatijo roparji pod hrast ter začno tolarje preštévati, ki so je bili ravno ukradli. Dolgo preštévajo in si delé plen, na zadnje bi se bili pa zavoljo enega tolarja kmalo stepli. Prepirali so se že tako hudo, da so Pavliha na drevesu zbudili. Pavliha jih nekaj časa posluša, pa kmalo jo ugane. Spusti namreč najpervo kolo dol med nje. Enega roparja je pri tej priči ubil; drugi so pa osupnjeni in vsi ostrašeni gledali na drevo, ali niso si mogli razjasniti, kako bi bilo prišlo kolo na tako visok hrast. Mislili so že, to je očitna kazen božja. Kmaló

padejo še vrata dol. Pustivši denarje na mestu, zbeže sedaj preplašeni roparji. Pavliha zleze z drevesa, pograbi tolarje skupaj in jih nese na hrast. Zbudivši mater jej pové, kaj se je zgodilo med tem, ko je spala. „Mati!“ rekel je, „sedaj sva pa na konji; dveh tisoč še naš župan nima. To sva bogata! Sedaj vidite, kako mi je kolo prav bilo, pa ste mi ga branili za seboj nositi? Jutri se peljeva domu, pa si bodeva tako hišo sezidala, kakoršne še sedaj v vasi ni.“

Prec ko se je zora zasvetila, spravita se na tla. Kmalo najdeta bližnjo vas, kupita voz in konja pri nekem kmetu ter peljeta se domu. Tudi vrata in kolo je Pavliha s seboj vzel za večni spomin, kako je obogatel. V domači vasi so ju ljudje kaj debelo gledali, Pavliha jim je pa časih kak tolar pokazal, češ, nisem več berač ne! Prec drugi dan skliče vse zidarje in tesarje iz treh far skupaj, in ti so pod njegovim vodstvom kmalo za tisto vas najlepšo hišo postavili. Vsa do čistega je bila nova, samo vrata je imela stara; tako je Pavliha hotel. Malensko kolo je pa dal nad vratmi vzdati, vendar tako, da se je videlo. Pavlihova mati je bila zopet enkrat vesela, tudi Pavliha je bil prav srečen, samo nekaj mu je manjkalo: družice ni imel. Kako se je ženil, bodemo videli v prihodnji pripovedki.

Narodne pesme.

1. Hrovaška.

(Zapisal v Škofjem gradu J. Tkalčić.)

Ženil se je Novak junak
Spod Novoga spod Beloga,
On mi bere Podnočicu,
Podnočicu devojčicu!
To počuje stara majka:
„Ne ženi se Novak junak,
Spod Novoga spod Beloga,
Podnočice devojčice
Ke su lepše te su lene —
Mlado čedo pod pojasom.“
To počula devojčica;
Rastuži se devojčica.
To je počul Novak junak,
Zapital je tanko milo:
„Kaj je tebi, devojčice!
Je li nemaš svatom dara?“

„Ja ga imam svatom dara,
Ja ga imam belo ruho,
Mlado čedo pod pojasom.“ —
„Ne tuži se, devojčice,
Podpri boke bele ruhe
Pak rodi mlado čedo.
Povij mi ga v koprivicu,
Pošlji mi ga po Dunaju,
Po Dunaji k stari majki
K stari majki na kolena.“
„Boga tebi mlado čedo!
Ja te ne znam ni ne poznam,
Čija s' roda i plemena.“
Ja sam roda tvoj'ga sina
I plemena tvoje snehe. —

2. *Isterska.*

(Zapisal J. Volčič.)

Čera jesam z dragin govorila,
 Danas ga nis čula ni vidéla.
 „Da bih mu ja leh konja videla,
 Kako da bin dragoga mojega!“
 Zela j' vidro, šla je po vodicu;
 Tot' na vodi drag njoj seditaše.
 „Božja pomoć, o dragi junače!“
 „Bog te primi, o mlada divojko!“
 „Čim san ti se, drag' moj, zamerila?
 Aj da nisan prej na vodu prišla,
 I na vodi konja napojila?“
 „Nisi mi se ti s tim zamerila;
 Lego majka mi te neda zeti,
 Mila majka, rojena sestrica.
 Leg te prosim, ljuba moja draga!
 Neženi se izvan roda moga,
 Izvan roda, grada devetoga.
 On zlat perstan, ki mi j' poli tebe,
 Derži si ga za spominje moje,

Još te prosin, ljuba moja draga!
 Kada budeš pod vincom divojka,
 Nehodi mi mimo dvora moga,
 Nežali mi tužna serca moga;
 Zač će puknit tužno serce moje.“
 Još neprojde nediljica dana,
 Da je ona nevestica mlada,
 Izvan roda devetoga grada,
 I mu hodi mimo dvora njega.
 Mila majka na poneštri *) staaše,
 Sinu svomu tiho besidiaše:
 „Viste Ive pod vincom divojku.“
 „Mućte majko, muklom zamuknula!
 Vi ste meni svemu temu kriva,
 Da ni ona ljuba moja bila.
 Tužna budi svaka taka majka,
 Ka omrazi milo tere drago;
 Neka ljubi, če je komu drago!“
 To izusti i dušico pusti.

Narodna drobtina.

O torki.

Kakor o mori, vé prosto ljudstvo tudi veliko povedati o torki. Naj povem tu-le to, kar sem čul o nji v domačem kraju. Pravijo, če pusti kvaterni četertek zvečer predica vervico na kolovratu, pride po noči torka prést; zatorej pa tudi ne pozabi nobena predica ta večer sneti vervice s kolovrata.

Neka gospodinja pusti pozabljivši kvaterni četertek vervico na kolovratu ter se odpravi v postelj. Ko ura ednajst odbije, pa jame ropotati kolesce pri kolovratu, da se je kar soba tresla. Gospodinja, ki še ni zaspala, bila bi kmalo strahú skopernela in jame na vse gerlo kričati. Mož, ki je v drugi izbi ležal, sliši ženino pitje in mislé, Bog vé kaj se je zgodilo, priteče berž v sobo. Tu pa je bilo vse tiho, le žena je težko sopla pod odejo. „Bes te plentaj“, reče mož, „kaj pa ti je, da vso noč rogoviliš, ali te luna

*) Okno.

terka? — Sedaj prileze žena vsa plašna izpod odeje ter jame možu pripovedovati: „Oj ko bi ti vedel, kako me je bilo strah! — Torka je bila tu. — Tako je šel kolovrat, da sem mislila, vse se mora zdrobiti.“ Mož ukreše luč ter jame kolovrat ogledovati, ali ta je bil popolnoma cel in tudi na vretenu se ni nič poznalo, da bi bil kdo predel. „Hencana baba“, reče mož smeje se, saj ni nič napredla, taka predica ni vredna piškovega oreha. Zmiraj si bila prismojena, si pa še sedaj, toliko da me le zbudiš; najberže je bila kaka mačka, pa si mislila, da je torka; le ne vem, da si tako neumna.“ Mož pogasi luč in gre spat, žena pa je tudi nekoliko lagljeje dihala, kar jo je mož potolažil.

Drugo jutro se je po vsej hiši zvedelo, da je po noči torka predla. Hlapca pa, ki sta bila bolj pogumna ko drugi, skleneta prihodnji kvaterni četrtek torke v hiši počakati, da bi jo vsaj vidila, kakošna je.

Ko pride kvaterni večer, rečeta hlapca gospodinji, naj pusti vervico na kolovratu, sama pa zlezeta koj po večerji za peč in pričakujeta torke. Na čelešnik pripravita žveplenke in tersko, da bi koj luč upihala, kakor hitro bi jela torka presti. Dolgo sta čakala in jelo se jima je že dremati, kar se hišne duri do tečaja odpró in v sobo velika ženska podoba prikoraka. Vsede se tebi nič meni nič za kolovrat in jame presti. Hlapcema se začno hlače tresti, če prav sta se po dnevu hrustila, da se cele kompanije torke ne bojita. Dolgo si nista upala luči narediti, poslednjič se vendar eden ojači in prižge tersko, zdajci pa skoči torka za peč ter razterga oba.

J. P.

Besednik.

Čitalnica. Pod tem naslovom začne v Gradcu izhajati novo delo v prostih podučnih zvezkih za slovenski narod. Povabilo na-nj se glasi: „Potrebe praktičnega življenja terjajo, da jim tudi vednosti pritečejo na pomoč. Le kdor okolnosti svojega življenja pozna, je kos, jih tudi obračati v svoj prid. Koliko je pa različnih okolnosti, v kojih bi prosti človek potreboval voditelja po pravem potu! Ta je župan in išče pravniškega sveta in poduka; unega tiščijo dolgovi; rad bi si iz kakove posojilnice izposodil denarja po srednjih obrestih; temu so otroci bolni, pa zdravnik je daleč, tudi drag; uni bi si bil lahko hišo požara rešil, pa ni imel gasilnice; ta bi rad spregledal sedanje slabe čase, pa treba mu je merila, da jih meri,

treba mu je zgodovine naših prednikov. — Sklenil sem toraj pod imenom „Čitalnica“ izdovati proste zvezke, ki bodo prinašali spisov o različnih vednostih, namreč: 1. iz pravnštva; tu se bodo našim županom postave po domače razlagale; 2. v narodarskih spisih bomo se učili ceniti narodno in državno življenje; 3. iz povestnice bomo brali zgodovino naših prednikov, iskrenih Avstrijanov, dobrih Slovencev; 4. bomo si v prid obračali nauke npravopisne in zdravilske. Pridajal bom kritičnih, podučnih in zabavnih črtic. Opuščala bo toraj „Čitalnica“ vse, kar se tiče lepoznavskih pridelkov, kakor tudi učene preiskave filologičke.

Zvezki so posebno namenjeni našim čitalnicam slovenskim, kakor že ime kaže; naj pa i onod dosega čitalnični namen, koder še čitalnic ni. Zato se posebno oziram na podporo naših narodnih čitalnic, na njih obilo naročilo. Pristopite i Vi, čvrsti slovenski pisatelji, v kolo sodelavcev „Čitalnice“, v katerem že štejem slavne imena dr. Razlag-a, dr. Pavlič-a, dr. Prelog-a, B. Raič-a, dr. Krek-a itd.; pomozite i Vi narodu, kojemu ste dolžni svojo narodnost; znebljujte se radi takih dolžnosti, ki Vas pred svetom in narodom častijo.

„Čitalnica“ bo izhajala v Gradcu blizo vsaka 2 mesca v osmerki na okoli 7 pólah, zvezek po 70 kr.; 6 zvezkov da celo knjigo obsegajočo 40 pól. Kdor nabere 10 naročnikov, dobi en zvezek za navrhek; kdor se naroči na več zvezkov ob enem, naj pristavi, ali želi več iztiskov tistega zvezka ali več zvezkov zaporedoma; denar se pošilja naprej; napisom naj se zadnja pošta dobro pristavi; denar in spisi naj se mi pošljejo do 1. novembra t. l. pod sledečim napisom:

Ivan Gršak,

doktorand pravnštva, sedaj v Herbersdorfu,
pošta Wildon na Štajarskem.

Želimo temu početju najboljši speh; velika potreba ga je nam. Naj najde potrebne podpore v materijalnem in duševnem oziru po vseh stranéh naše domovine, da se lepo razcveti in nam mnogo let bogati naše zapuščeno slovstveno polje. Skrajni čas je že, da Slovenci spoznajo veliko važnost naučne in lepoznavske literature, brez ktere nam ni upati napredka v narodskih rečéh; naj bi našla kmalo zdatniše podpore, da se bode čedalje lepše razvijala. Ob enem pa je velika potreba, da se zbudé tudi tisti naši pisatelji, ki sedaj s križem rokami boljše prihodnosti pričakujejo, iz svoje idilične nedelavnosti ali sanjave delavnosti za prihodnost, da nam pri njih edini skerbi za prihodnost sedanjost ne strada; kako bi nam mogla na ta način obrodit i sedajnost sadú, iz ktereга prikljije srečna prihodnost! Upamo, da si pridobi „Čitalnica“ kmalo dopisnikov in naročnikov v obilnem številu.

✓ Logograf.

- 8723458: V slovensko se podaj deželo,
In najdeš mesto me veselo.
- 132687: Ogrevam te in stvari vse,
Ki ljubi Bog jih stvaril je.
- 45678: V prelepi kinč jaz čela vežem,
Najbolj nedolžnim se priležem.
- 23458: Veselo za zvermi hitim,
In včasih dober 234 storim.
- 432: V domačo rabo kmetu služim,
Mu teže vozim, polje plužim;
- 1563: Za živež pa mi mene dá,
In voljen sem popolnoma.
- 3456: Imam zavite močne roge;
- 3152: In jaz ušesa pa prav dolge.
- 1523: Pogled moj te razveseli,
In v meni mirni kmet živi.
- 23678: Glej, ogenj mene ne požere,
Pa otrok vsak me lahko stere.
- 45123: U roki me brodnik ima,
Z menoj čez vodo čoln pelja.
- 254: Zver divja sem in kervoločna,
Velika, strašna in mogočna.
- 256: Če si ti jaz, ne boš srečan,
Boš reven, vbog, zaničevan.
- 23678: Reč sključena, na pol okrogla;
- 874: Od vogla votla sem do vogla.
- 132: V bregovji, morji najdeš me;
- 3451: In jaz na polji rasem le.
- 32: Pijača sem prav zdrava, mila,
Že večkrat si me pil al pila.
- 12345678: Sem naroda prav krepkega,
Vsak pošten človek me čislá.

Dragotin Šaupperl.

Listnica.

G. J. Š. v L. So vse že znane. — G. J. P. Hvala. — G. J. J. v L. Pismo. — G. J. B. na D. Prihodnjič.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.